David Vidmar Čeru

UVODNIK K ŠALEŠKIM RAZGLEDOM

V preteklih številkah Šaleških razgledov je uvodno besedo v zborniku vedno imel »Vodnik po Šaleških razgledih«, ki je na kratko orisal vsebino vsakokratne številke. V tokratni številki pa si kot odgovorni urednik dovoljujem spremembo uvodnega dela in bom poskusil odgovoriti ne le na vprašanje, kaj Šaleški razgledi so, temveč zakaj so le-ti kot publikacija tudi pomembni.

Že v prejšnjih številkah smo izpostavljali, da so Šaleški razgledi: *»temeljna domoznanska knjižna zbirka, ki obuja zgodovinski spomin in prinaša védenje ter nova spoznanja o Šaleški dolini, poleg znanstvenih pa objavlja tudi publicistična, strokovna in literarna besedila šaleških avtorjev.«* Vse lepo in prav, toda da bi razumeli pomen te publikacije, si moramo ogledati njeno zgodovino in institucije, ki so jo izdajale oziroma jo še izdajajo.

Šaleški razgledi so se porodili konec osemdesetih let kot publikacija Muzeja Velenje (takrat del Kulturnega centra Ivana Napotnika Velenje), za katero je bilo mišljeno, da bo to medij, v katerem bodo zaposleni ene od osrednjih kulturnih institucij Šaleške doline objavljali znanstvene in strokovne prispevke, ki bi se navezovali na projekte, fonde in raziskave Muzeja Velenje. Toda le prve tri številke so se ravnale po tej smernici. Že v četrti številki so bili izpostavljeni družbenokritični teksti, ki so jih napisali zunanji sodelavci in pisci iz vseh družbenih miljejev Šaleške doline. Nadaljnja širitev vsebine je sledila, saj so v petem in šestem zvezku objavili poezijo različnih avtorjev Šaleške doline, v sedmem etnološko vsebino, temu pa je sledilo še šest zvezkov z mešano znanstveno-strokovno, humanistično, družbenokritično in leposlovno vsebino. Toda elan je že pojenjal in po izidu dvanajstega zbornika leta 1995 so Šaleški razgledi zamrli vse do leta 2003, ko je bila izdana trinajsta, takrat tematska

številka, posvečena Šaleškemu študentskemu klubu ter dijaški in študentski kulturi v Šaleški dolini. Toda trinajsti zvezek ni pognal dovolj vetra v jadra, da bi zbornik kot takšen obstal. Ob razpadu Kulturnega centra Ivana Napotnika Velenje in nastanku štirih novih enot (Festivala Velenje, Galerije Velenje, Knjižnice Velenje ter Muzeja Velenje) ni znal nihče zares odgovoriti, kdo je po novem pristojen za Šaleške razglede in kdo naj prevzame skrb za njihovo nadaljnje izhajanje.

Zdelo se je, da je s Šaleškimi razgledi konec, da dolina trpi pomanjkanje zanimanja in tudi piscev, ki bi raziskovali, pisali, polemizirali in razpravljali. Pa vendar ni bilo tako. Dovolj elana se je našlo v Knjižnici Velenje, ki je leta 2012 pripravila štirinajsti in oblikovno posodobljen zvezek, ki pa ga je izdala samo v elektronski obliki. Vsebina tega zvezka je bila resda raznolika in je vključevala tako humanistične kot polemične prispevke, razne zapiske in celo rubriko *In memoriam*, a ti Šaleški razgledi so bili mišljeni samo kot priložnostna publikacija.

Do naslednjega velikega premika je prišlo leta 2017 s sočasnim izidom petnajste številke in natisom štirinajste, ki je dotlej obstajala le v elektronski številki. Odločitev je bila sprejeta, da bo skrb za Šaleške razglede prevzela Knjižnica Velenje, ki jih bo spremenila v redno izhajajočo knjižno zbirko z domoznansko vsebino. Tej petnajsti številki je do letošnjega leta (2024), vključno s slednjo, sledilo še šest številk, in kot urednik upam, da se bo ta tradicija vsakoletnega izdajanja nadaljevala. S pregledom zgodovine izhajanja lahko rečemo, da smo odgovorili na vprašanje, kaj Šaleški razgledi so. Iz sprva relativno zaprte publikacije Muzeja Velenje, omejene na pisanje strokovnih prispevkov zaposlenih, je nastala revija, ki se je nekaj številk iskala, v Knjižnici Velenje pa je končno našla svoj »jaz«. Sedaj pa moramo odgovoriti še na vprašanje, zakaj so pomembni.

Danes so Šaleški razgledi domoznanska publikacija Knjižnice Velenje in iz tega lahko izhaja tudi njen pomen. Ko si predstavljamo, kaj so knjižnice, pride na plano več odgovorov. Vse od hramov znanja do zaprašenih skladišč zvezanega papirja. Toda vsem odgovorom, tudi tem najbolj ciničnim, pa je skupno, da priznavajo knjižnice kot inštitucije, ki spodbuja-

jo bralno sposobnost in zbližujejo ljudem lepoto pisane besede. Toda knjižnice niso samo to, saj so se v zadnjih letih spremenile v pomembne javne prostore, namenjene prireditvam, druženju in kulturi nasploh; knjižnice z domoznanstvom skrbijo za raziskovanje lokalnega okolja, s pomočjo ostalih oddelkov in služb pa omogočajo pester izbor dejavnosti in ponudbe. Tem najosnovnejšim ciljem knjižnic so se tako v teku let pridružile »dodane vrednosti« skrbi za skupnost, družabno življenje in vzgojo.

Dodajmo vsem tem vrednostim še eno – spodbujanje pisne kulture. Če je ohranjanje visoke stopnje bralne kulture glavni namen knjižnic, je spodbujanje in obstoj aktivne pisne kulture znotraj lokalnega okolja kronanje tega procesa. Mnogo ljudi piše, a udejstvovanje pri večini je omejeno na leposlovje, ki ima zaradi svoje narave eno veliko prednost: objavljajo se lahko zelo obširne knjige, kratke knjižice, brošure s slikami ali celo knjige, ki ne vsebujejo niti ene same besede! Leposlovje s svojo artistično srčiko to pač ne le omogoča, temveč celo spodbuja. Nekoliko drugačna pa je zgodba strokovne literature, pri kateri je pot do objave trnova in naporna. Posebno za nekoga, ki ni vešč postopka takšnega pisanja je objava nekega prispevka, spominov, mnenja, kritike ali biografije neskončno težavno opravilo. Zaradi takšnih in podobnih težav ostane veliko zanimivih pisnih prispevkov neobjavljenih, še več pa nezapisanih. In ravno v tem se skriva pomen Šaleških razgledov. Kot domoznanska publikacija so zavezani objavljanju prispevkov s področij humanistike, družboslovja, naravoslovja, pisanja biografij, raziskovanja družinskih zgodovin in katerikoli drugi, neleposlovni temi. So medij, s katerim lahko vsakdo iz okolja Šaleške doline dostopa ne le do zanimivih prispevkov in dopolni svoje znanje o lokalni zgodovini, ljudeh, šegah in navadah ter vsesplošni kulturi, temveč so prostor, v katerem lahko vsakdo svoje raziskave, mišljenje, pohvale in navsezadnje kritike tudi objavlja. S svojo odprtostjo za različne prispevke spodbujajo vključevanje posameznikov, ki bi sicer težko našli mesto za objavo širše. V njih se združujejo posamezni glasovi, ki tvorijo bogato kulturno in intelektualno krajino Šaleške doline ter s tem pomembno prispevajo k ohranjanju in krepitvi lokalne identitete.